

MÜPHEM ZAMAN

Yenikapı'da Zamanı Görünür Kılan Bir Durak

GİRİŞ:

"İyi ayarlanmış bir saat, bir saniyeyi bile ziyan etmez! Hâlbuki biz ne yapıyoruz? Bütün şehir ve memleket ne yapıyor? Ayarı bozuk saatlerimizle yarı vaktimizi kaybediyoruz." İfadesiyle Ahmet Hamdi Tanpınar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü kitabında **modern yaşamın** zaman algısındaki **bozulmayı** görünür kılmaktadır. Bu yaklaşım, zamanın yalnızca **ölçülebilen bir akış** olmadığını, aynı zamanda kentteki **ekonomik modeller, üretim ve tüketim ilişkileri, teknolojik gelişmeler ve gündelik yaşam pratikleriyle** sürekli **yeniden biçimlenen** bir sistem olduğunu gösterir. Bu sistem, **hızın artışı, mekansal organizasyonların değişimi** ve yaşamın giderek daha **parçalı** hale gelmesiyle birlikte sürekli olarak **yeniden kurulur** ve farklı biçimlerde yeniden üretilir. Kent yaşamının hızlanmasıyla birlikte zaman deneyimi **daha parçalı ve kesintili bir hal** alır böylece zamanın sürekliliği, yerini fark edilmeden oluşan **kopmalar ve kırılmalar** üzerinden ilerleyen bir algıya bırakır. Böylece modern yaşam, fark edilmeden **biriken küçük zaman kayıpları** üzerinden **büyük bir bütünlük kaybına** dönüşmektedir.

PROJE ALANI:

Proje alanı olarak seçilen **Yenikapı**, günümüz kent yaşamının **hızını** ve **sürekli hareket halini** en yoğun biçimde deneyimleten **geçiş noktalarından** biridir. **Kapitalist üretim ve tüketim düzeninin** yarattığı hız kültürü içerisinde insanlar, gündelik yaşamın **kesintisiz akışı** içinde **zamana yetişmeye** ve bu hızın sürekliliğine uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle birçok insan Yenikapı'yı bir **aktarma durağı** olarak kullanmakta ancak bu kullanım, mekanla ilişki kurulan bilinçli bir deneyim üretmek yerine, çoğu zaman **farkındalığın kaybolduğu mekanik bir akışa** dönüşmektedir.

Yoğun ulaşım hatlarının kesiştiği bu alana yeni bir aktarma durağı eklenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen Yenikapı Marmaray istasyonu altyapı çalışmaları sırasında yapılan kazılar sonucunda **Theodosius Limanı kalıntıları** gün yüzüne çıkmıştır. Bu keşif, **kentin farklı zaman katmanlarını** aynı mekanda bir araya getiren **çok katmanlı bir hafızayı** görünür kılmıştır. Günümüzde bu kalıntıların önemli bir bölümü **açıkta ve atıl** durumda varlığını sürdürmekte, **geçmişe ait izler, günümüz ulaşım ağlarının** ve **yoğun kent hareketliliğinin** altında okunabilir ancak **erişilemez bir katman** olarak kalmaktadır. **Modern insanın** zamanı çoğunlukla **doğrusal ve yalnızca ileriye doğru akan** bir ilerleme biçiminde algılaması ise, bu katmanların algısal görünürlüğünü giderek zayıflatmaktadır. Böylece kentin geçmişine ait hafıza, **hızın ve gündelik akışın içerisinde silikleşerek görünmez hale** gelmektedir.

TASARIM:

Proje, bu durumu tersine çevirerek Yenikapı'yı bir **“durak”** olarak **yeniden** tanımlamayı, kullanıcıyı hızın içinden çekerek mekansal ve zamansal bir **farkındalığın üretilmesini** hedeflemektedir. Bu yaklaşımda zaman, yalnızca ölçülen bir akış olarak değil, **hareket** ve **mekansal değişim** üzerinden **deneyimlenen** bir alan olarak ele alınır. Theodosius Limanı kalıntılarının bulunduğu kazı çukurunun çeperine yerleştirilen **miselyum duvar**, tasarımın temel elemanı olarak kurgulanmıştır. Mantarın kök yapısı olan miselyum ile organik atıklar kullanılarak yürütülen süreçler sonucunda biyolojik bloklar üretilmiştir. Üretilen blokların, **canlı bir organizma** gibi davranarak çevresel koşulların etkisiyle kendi kendini tüketmesi ve belirli bir süre sonra sanki **hiç var olmamış gibi yok olması** öngörülmüştür. Bu **maddesel dönüşüm** ve yok oluş hali ile mimari değişim üzerinden okunabilen **dinamik bir zamansallık** üretilir. Böylece **miselyum duvarın geçici ve dönüşebilir yapısı** aracılığıyla arkeolojik **kalıntıların temsil ettiği kalıcı hafıza** yeniden açığa çıkar. Duvarın **hareketli** yapısı aracılığıyla **zamanın akışı görünürlük** kazanır ve mekan sabit bir yapı olmaktan çıkarak **sürekli değişen bir deneyim** alanına dönüşür. Metro kotundan çıkan kullanıcı için duvarın çözülmesiyle birlikte arkeolojik kalıntılar **giderek açığa çıkar ve geçmiş ile bugün eş zamanlı olarak** deneyimlenir. Böylece kullanıcı, **zaman içinde yalnızca ileriye değil, hem içinde bulunan ana hem de geriye doğru da bakabilen çok katmanlı bir algı düzlemine dahil olur.**

Duvarın metro yapısı içerisindeki kısmı **enstalasyon alanı** olarak kurgulanmıştır. Bu alan, kullanıcının mekanla ilişki kurmasının amaçlandığı bir **ara yüz** olarak düşünülmüştür. Meydan kotunda yer alan yeşil çatı sistemi ise projenin **zamansal döngüsünü besleyen** bir üretim alanı olarak tasarlanmıştır. Bitkilerin **yaşam döngüsü** sonucunda oluşan organik atıklar, miselyum duvarın üretim sürecinde bağlayıcı malzeme olarak yeniden kullanılır. Bu sayede yapının **kendi kendini besleyen**, tüketen ve yeniden üreten **döngüsel** bir sistem oluşturması hedeflenmiştir. Yeşil çatı tasarımı ile meydanın ihtiyaç duyduğu **yeşil dokunun** bir kısmı karşılanmıştır. Meydanın hafif eğiminden yararlanılarak tasarlanan yeşil çatı, batı cephesinden erişilebilir hale getirilerek **kamusal bir dolaşım zemini** olarak kurgulanmıştır. Doğu cephesi ise Marmaray ve metro için **giriş- çıkış noktası** olarak tasarlanmıştır. Bu ikili kurgu ile yapının kamusal potansiyelleri görünür kılınır ve mekansal süreklilik içerisinde yeni bir dolaşım deneyimi üretilir.

Yeşil çatı sistemi üzerinde tasarlanan kubbe elemanları ve açıklıklar ile metro kotuna ışık alınarak **mekansal süreklilik ve zaman arasında** bir ilişki kurulur. Işığın gün içindeki **değişimiyle**, zaman soyut bir kavram olmaktan çıkarılarak mekansal bir **deneyime** dönüştürülür.

SONUÇ:

Proje, Yenikapı'yı yalnızca bir aktarma noktası olarak değil, **hızın kesintiye uğradığı ve zamanın yeniden fark edildiği eleştirel bir “durak”** olarak yeniden düşünmektedir. Günümüz kent yaşamında mekanikleşen hareket biçimlerine karşı kullanıcıyı **gündelik akışın** içerisinde kısa süreliğine de olsa çıkararak **mekan, zaman ve hafıza** arasında yeniden ilişki kurmaya yönlendiren bu yaklaşım, modern kentte kaybolan **farkındalık** durumunu **geri çağırarak** kullanıcıyı hem mekansal hem de zamansal bir **duraksamaya** davet eder. **Bu bir yapı değil, insanın zamanla arasına giren yanlış ayarın ifşasıdır.**